

ਮੁਖਵਾਕ ਨੰਬਰ ੧੬੯

[ਆਦਿ ਅੰਗ ੮੦੫]

**ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਬੰਧ ਭਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਹੋਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ
ਸਹਾਈ ॥੧॥ ਸੂਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਘਣੇ ॥ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪੂਰੀ ਜਾ ਕੀ ਬਾਣੀ ਅਨਿਕ ਗੁਣਾ ਜਾ ਕੇ
ਜਾਹਿ ਨ ਗਣੇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਗਲ ਸਰੰਜਮ ਕਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੇ ॥ ਭਏ ਮਨੋਰਥ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਪੇ ॥੨॥
ਅਰਥ ਧਰਮ ਕਾਮ ਮੋਖ ਕਾ ਦਾਤਾ ॥ ਪੂਰੀ ਭਈ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਬਿਧਾਤਾ ॥੩॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਨਾਨਕਿ
ਰੰਗੁ ਮਾਣਿਆ ॥ ਘਰਿ ਆਇਆ ਪੂਰੈ ਗੁਰਿ ਆਣਿਆ ॥੪॥੧੨॥੧੭॥**

ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਬਿਲਾਵਲ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੁਖਵਾਕ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਮੁਖਵਾਕ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਝੂਠੇ ਦਰਸਾ ਕੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸੱਚਾ ਸਹਾਰਾ ਦਰਸਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਬੰਧ ਭਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਹੋਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸਹਾਈ ॥੧॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਤ=ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ=ਬਾਪ ਸੁਤ=ਪੁੱਤਰ ਬੰਧ=ਸੰਬੰਧੀ ਤੇ ਭਾਈ=ਭਰਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਅੰਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਹਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅੰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਆ=ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. ਜਹ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਮੀਤ ਨ ਭਾਈ ॥

ਮਨ ਉਹਾ ਨਾਮੁ ਤੇਰੈ ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ॥

[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੬੪]

੨. ਕਾ ਕੀ ਮਾਈ ਕਾ ਕੋ ਬਾਪ ॥ ਨਾਮ ਧਾਰੀਕ ਝੂਠੇ ਸਭਿ ਸਾਕ ॥

[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੮੮]

੩. ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਤੇਰੋ ਕੋ ਨ ਸਹਾਈ ॥

ਕਾਂ ਕੀ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਕੋ ਕਾਹੂ ਕੋ ਭਾਈ ॥

[ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੯, ਅੰਗ ੧੨੩੧]

੪. ਕਾ ਕੋ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਧੀਆ ॥ ਗਿਹੁ ਬਨਿਤਾ ਕਛੁ ਸੰਗਿ ਨ ਲੀਆ ॥

[ਗਉੜੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੫੩]

੫. ਕਤੰਚ ਮਾਤਾ ਕਤੰਚ ਪਿਤਾ ਕਤੰਚ ਬਨਿਤਾ ਬਿਨੋਦ ਸੁਤਹ ॥

ਕਤੰਚ ਭ੍ਰਾਤ ਮੀਤ ਹਿਤ ਬੰਧਵ ਕਤੰਚ ਮੋਹ ਕੁਟੰਬੁਝੇ ॥

[ਸਲੋਕ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੩੫੩]

ਸੋ, ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਝੂਠੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਝੂਠੀ ਔਰ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਜਗਤ ਮੈ ਝੂਠੀ ਦੇਖੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਅਪਨੇ ਹੀ ਸੁਖ ਸਿਉ ਸਭ ਲਾਗੇ ਕਿਆ ਦਾਰਾ ਕਿਆ ਮੀਤ ॥

[ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ੯, ਅੰਗ ੫੩੬]

ਇਹ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਦਾ ਜੀਵਤ ਕਾਲ ਤੱਕ ਵਿਵਹਾਰ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੋਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਵਾਰ ਸਕਦਾ, ਇਹ ਸਭ ਸੰਸਾਰਕ ਰਿਸ਼ਤੇ ਆਪਣੇ ਮਤਲਬ ਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— ਸਭ ਕਿਛੁ ਜੀਵਤ ਕੋ ਬਿਵਹਾਰ ॥

ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਸੁਤ ਬੰਧ ਅਰੁ ਫੁਨਿ ਗ੍ਰਿਹ ਕੀ ਨਾਰਿ ॥

[ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ੯, ਅੰਗ ੫੩੬]

ਦੂਜਾ ਅਰਥ—

**ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਬੰਧ ਭਾਈ ॥
ਨਾਨਕ ਹੋਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸਹਾਈ ॥੧॥**

ਗੁਰ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮਾ, ਪਿਓ, ਪੁੱਤਰ, ਸੰਬੰਧੀ, ਭਰਾ ਆਦਿਕ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਵਾਂਗ ਸਾਡਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਸਹਾਈ ਹੋਆ=ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਥਵਾ :—ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਮੇਰਾ ਸਹਾਈ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਮਾਤ=ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ=ਪਿਓ ਸੁਤ=ਪੁੱਤਰ ਬੰਧ=ਸੰਬੰਧੀ ਭਾਈ=ਭਰਾ ਸਭ ਕੁਝ ਉਹੀ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਤੂੰ ਹੈ ਮੇਰਾ ਮਾਤਾ ॥ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਬੰਧ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਭ੍ਰਾਤਾ ॥

[ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੦੩]

੨. ਤੂ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਤੂ ਹੈ ਮੇਰਾ ਮਾਤਾ ॥ ਤੂ ਮੇਰੇ ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ ਸੁਖਦਾਤਾ ॥

ਤੂ ਮੇਰਾ ਠਾਕੁਰੁ ਹਉ ਦਾਸੁ ਤੇਰਾ ॥ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨਹੀ ਕੋ ਮੇਰਾ ॥

[ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੧੪੪]

ਸੋ, ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਰ ਅਸੀਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਬਾਲਕ ਹਾਂ, ਸਾਡੇ ਲਈ ਹੋਰ ਕੋਈ ਟਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ। ਅਨੇਕਾਂ ਬਾਰ ਭੁੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਭੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਹੀ ਹਾਂ।

ਯਥਾ— ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਭੁ ਦਾਤਾ ॥

ਭੂਲਹਿ ਬਾਰਿਕ ਅਨਿਕ ਲਖ ਬਰੀਆ ਅਨ ਠਉਰ ਨਾਹੀ ਜਹ ਜਾਤਾ ॥

[ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੨੬੬]

ਹੇ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਰ! ਜਿਸਦਾ ਪਿਤਾ ਤੂੰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰਿਕ ਰੂਪ ਸੰਤ, ਭਗਤ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਨੌ ਨਿਧੀਆਂ ਤੇ ਅਠਾਰਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਆਉਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦਾ ਅਵਰਾ ਸਾਦ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਪਿਤਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਰ! ਮੈਂ ਬਾਲਕ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਹੀ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ।

ਯਥਾ— ਜਿਸ ਕਾ ਪਿਤਾ ਤੂ ਹੈ ਮੇਰੇ ਸੁਆਮੀ ਤਿਸੁ ਬਾਰਿਕ ਭੁਖ ਕੈਸੀ ॥

ਨਵ ਨਿਧਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਗ੍ਰਿਹਿ ਤੇਰੈ ਮਨਿ ਬਾਂਛੈ ਸੋ ਲੈਸੀ ॥ [ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੨੬੬]

ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੇਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਨੌ ਨਿਧੀਆਂ ਤੇ ਅਠਾਰਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਹਨ, ਜੈਸੀ ਵੀ ਕੋਈ ਇੱਛਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਸਾਚੇ ਸਾਹਿਬਾ ਕਿਆ ਨਾਹੀ ਘਰਿ ਤੇਰੈ ॥

ਘਰਿ ਤਾ ਤੇਰੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੈ ਜਿਸੁ ਦੇਹਿ ਸੁ ਪਾਵਏ ॥

[ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੯੧੭]

ਸੂਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਘਣੇ ॥

ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸੂਖ=ਸੁੱਖ, ਸਹਜ=ਸ਼ਾਂਤੀ, ਵਾ=ਸਹਜ=ਗਿਆਨ, ਵਾ=ਸਹਜ=ਸਹਜੇ ਹੀ ਘਣੇ=ਬਹੁਤੇ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ।

ਯਥਾ— ੧. ਸੂਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਘਣੇਰੇ ਨਾਨਕ ਜੀਵੈ ਹਰਿ ਗੁਣਹਿ ਵਖਾਣਿ ॥

[ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੮੨੬]

੨. ਸੂਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਘਣੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਆ ਦਿਲਾਸਾ ॥

[ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੬੩੦]

੩. ਸੂਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦੁ ਘਣਾ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਉ ॥

[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੪੦੦]

੪. ਸੂਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦੁ ਘਣਾ ॥

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਭਏ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੁਨਾ ॥

[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੩੮੭]

ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਪੂਰੀ ਜਾ ਕੀ ਬਾਣੀ ਅਨਿਕ ਗੁਣਾ ਜਾ ਕੇ ਜਾਹਿ ਨ ਗਣੇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਹੈ ਜਾ ਕੀ=ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵੀ ਪੂਰੀ ਹੈ ਅਨਿਕ=ਅਨੇਕ ਗੁਣ ਹਨ, ਜਾ ਕੇ=ਜਿਸਦੇ ਗੁਣ ਜਾਹਿ ਨ ਗਣੇ=ਗਿਣੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੀ ਜਿਹਬਾ ਇੱਕ ਹੈ ਤੇ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਬਿਅੰਤ ਹਨ।

ਯਥਾ— ਜਿਹਵਾ ਏਕ ਕਵਨ ਗੁਨ ਕਹੀਐ ॥

ਬੇਸੁਮਾਰ ਬੇਅੰਤ ਸੁਆਮੀ ਤੇਰੇ ਅੰਤੁ ਨ ਕਿਨ ਹੀ ਲਹੀਐ ॥੧॥

[ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੬੭੪]

ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ! ਤੇਰੇ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਗੁਣ ਇਸ ਰਸਨਾ ਦੁਆਰਾ ਕਹਿ ਕੇ ਗਾਵਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਤਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਰੂਪ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਤੇਰੇ ਕਵਨ ਕਵਨ ਗੁਣ ਕਹਿ ਕਹਿ ਗਾਵਾ ਤੂ ਸਾਹਿਬ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨਾ ॥

[ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੭੩੫]

ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ! ਤੇਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਵੀ ਮੈਂ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਯਥਾ— ਤੁਮਰੀ ਮਹਿਮਾ ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ ਤੂੰ ਠਾਕੁਰ ਉਚ ਭਗਵਾਨਾ ॥

[ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੭੩੫]

ਇਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਦਸਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਚਿੱਤਰ ਨਾਟਕ ਨਾਮੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ

ਯਥਾ— ਸੇਸ ਨਾਗ ਸਿਰ ਸਹਸ ਬਨਾਈ ॥ ਦ੍ਰੈ ਸਹੰਸ ਰਸਨਾਹ ਸੁਹਾਈ ॥

ਰਟਤ ਅਬ ਲਗੇ ਨਾਮ ਅਪਾਰਾ ॥ ਤੁਮਰੋ ਤਉ ਨ ਪਾਵਤ ਪਾਰਾ ॥

[ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ]

ਇਸੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰੀ ਇੱਕ ਜੀਭ ਹੈ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਬਿਅੰਤ ਹਨ ਤੇਰੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਕਥਨ ਕਰੇ, ਤੇਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਤਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਫ਼ਨਾਂ ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਜਿਸ ਦੀ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਜੀਭ ਹੈ, ਉਹ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ।

ਯਥਾ— **ਏਕ ਜੀਹ ਗੁਣ ਕਵਨ ਬਖਾਨੈ ॥ ਸਹਸ ਫਨੀ ਸੇਖ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਨੈ ॥**
ਨਵਤਨ ਨਾਮ ਜਪੈ ਦਿਨ ਰਾਤੀ ਇਕੁ ਗੁਣੁ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਕਹਿ ਸੰਗਾ ॥

[ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੦੮੩]

ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਬਿਅੰਤਤਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਨਿਤ ਹੀ ਨਵੇਂ ਤੋਂ ਨਵੇਂ ਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਭੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ।

ਯਥਾ— **ਅਨਿਕ ਸੇਖ ਨਵਤਨ ਨਾਮੁ ਲੇਹਿ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਤੇਹਿ ॥੨॥**

[ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੨੩੬]

ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਇਤਨੀ ਬਿਅੰਤ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰੇ ਬੇਦ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਤੇ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿ ਅਵਤਾਰ ਭੀ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕੇ। ਇਸੇ ਲਈ ਸਰਬ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਕ ਜੋ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਸੋ ਸਦਾ ਹੀ ਬੇਅੰਤ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨਹਿ ਬੇਦ ॥ ਬ੍ਰਹਮੇ ਨਹੀ ਜਾਨਹਿ ਭੇਦ ॥**

ਅਵਤਾਰ ਨ ਜਾਨਹਿ ਅੰਤੁ ॥ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਬੇਅੰਤੁ ॥ [ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੮੯੪]

ਇਸ ਲਈ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ।

ਸਗਲ ਸਰੰਜਾਮ ਕਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੇ ॥

ਪ੍ਰਭੁ=ਰੱਖਿਅਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਸਗਲ=ਸਾਰੇ ਆਪੇ=ਆਪ ਹੀ ਸਰੰਜਾਮ=ਉਦਮ ਕਰੇ=ਕੀਤੇ ਹਨ। ਹੇ ਸਰਬ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਮੇਰੇ ਸੁਆਮੀ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ ਐਸੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਉਦਮ ਵਾਲੀ ਮਤ, ਬੁੱਧੀ ਦੇਣਾ ਕਰ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਹੈਂ, ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਸੀਂ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— **੧. ਉਦਮ ਮਤਿ ਪ੍ਰਭ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਿਉ ਪ੍ਰੇਰੇ ਤਿਉ ਕਰਨਾ ॥**

[ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੭੯੮]

੨. ਉਦਮੁ ਕਰਉ ਕਰਾਵਹੁ ਠਾਕੁਰੁ ਪੇਖਤੁ ਸਾਧੁ ਸੰਗਿ ॥

[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੪੦੫]

੩. ਉਦਮੁ ਕੀਆ ਕਰਾਇਆ ਆਰੰਭੁ ਰਚਾਇਆ ॥

[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੩੯੯]

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਦਮ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨੋ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠਣ ਦਾ ਉਦਮ ਕਰੋ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਿਮਰੋ। ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਦੁਖ, ਦਰਦ ਤੇ ਭਰਮ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਉਦਮੁ ਕਰਹੁ ਵਡਭਾਗੀਹੋ ਸਿਮਰਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥**

ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤੁ ਸਭ ਸੁਖ ਹੋਵਹਿ ਦੂਖੁ ਦਰਦੁ ਭ੍ਰਮੁ ਜਾਇ ॥੧॥

[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੪੫੬]

ਭਏ ਮਨੋਰਥ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਪੇ ॥੨॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੁ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜਾਪੇ=ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮਨੋਰਥ=ਮਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਜਾਪ ਦੀਆਂ ਬਿਅੰਤ ਬਰਕਤਾਂ ਹਨ ਤੇ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਲੋੜਾਂ, ਇਛਾਵਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. ਇਛਾ ਪੂਰਕੁ ਸਰਬ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਹਰਿ ਜਾ ਕੈ ਵਸਿ ਹੈ ਕਾਮਯੇਨਾ ॥

[ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੬੬੯]

੨. ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਕਾਮ ॥ ਭਗਤ ਅਪੁਨੇ ਕਉ ਦੇਵਹੁ ਨਾਮ ॥

[ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੧੪੬]

ਅਰਥ ਧਰਮ ਕਾਮ ਮੋਖ ਕਾ ਦਾਤਾ ॥ ਪੂਰੀ ਭਈ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਬਿਧਾਤਾ ॥੩॥

ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ ਅਤੇ ਮੋਖ ਦਾ ਦਾਤਾ ਜੋ ਬਿਧਾਤਾ=ਫਲ ਬਰਦਾਤਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਸਿਮਰਦਿਆਂ-ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਸਾਡੀ ਅਵਸਥਾ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਵਾ—ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ-ਵਾਸ਼ਨਾ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਸਨੇ ਵੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਚਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ।

ਯਥਾ— ੧. ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਚਾਰੇ ਪਾਏ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਜਹੁ ॥

[ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੮੦੦]

੨. ਪ੍ਰਭੁ ਅਭਿਨਾਸੀ ਹਉ ਤਿਸਕੀ ਦਾਸੀ ਮਰੇ ਨ ਆਵੈ ਜਾਏ ॥

ਧਰਮ ਅਰਥ ਕਾਮ ਸਭਿ ਪੂਰਨ ਮਨਿ ਚਿੰਦੀ ਇਛ ਪੁਜਾਏ ॥

[ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੭੮੫]

੩. ਧਰਮ ਅਰਥ ਅਰੁ ਕਾਮ ਮੋਖ ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥ ਨਾਥ ॥

ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਿਆ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਮਾਥ ॥

[ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੯੨੭]

੪. ਧਰਮ ਅਰਥ ਅਰੁ ਕਾਮ ਮੋਖ ਦੇਤੇ ਨਹੀ ਬਾਰ ॥

[ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੮੧੬]

ਸਾਖੀ ਇਕ ਮਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਦੀ—ਇਕ ਬੜੀ ਗਰੀਬ ਇਸਤਰੀ, ਜਿਸਦਾ ਜੁਆਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਪਤੀ ਮ੍ਰਿਤੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸਦੀ ਗੋਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਸੀ। ਪਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਦੁਖ ਬੱਚੇ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ। ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਗਿਆ। ਉਸੇ ਨਗਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇੱਕ ਬੜੇ ਬੀਤਰਾਗ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਜਿਥੋਂ ਇਸ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਦਿਆਂ-ਕਰਦਿਆਂ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ। ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਸਮਝ ਆਇਆ। ਫੇਰ ਇਸਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਭਲਾ ਭੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਸਤਿਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਨਾਲ ਲਿਜਾਇਆ ਕਰੇ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਮਾਂ-ਪੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਗਰੀਬ ਔਰ ਬੇਸਹਾਰਾ ਜਾਣ ਕੇ ਬੜੇ ਧੀਰਜਤਾ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਾ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਿਆ। ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਜਾਪ ਦਿੱਤਾ। ਹਰ ਵਕਤ ਮਾਂ-ਪੁੱਤ ਨਾਮ ਜਪਣ ਲੱਗੇ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਣ ਲੱਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਜਪਾਉਣ ਦੀ ਡਿਉਟੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਹੀ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਜਿਸ ਵਖਰੁ ਕਉ ਲੈਨਿ ਤੂ ਆਇਆ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸੰਤਨ ਘਰਿ ਪਾਇਆ ॥

ਤਜਿ ਅਭਿਮਾਨੁ ਲੇਹੁ ਮਨ ਮੋਲਿ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਹਿਰਦੇ ਮਹਿ ਤੋਲਿ ॥

[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੮੩]

ਜਦੋਂ ਇਹ ਬੱਚਾ ਜਵਾਨ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਲੱਕੜਾਂ ਕੱਟ ਕੇ ਬਜ਼ਾਰ ਵੇਚਦਾ ਤੇ ਮਾਤਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ

ਮਿਹਨਤ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਹ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਉਂ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਤੋਂ ਵਿਗਲੇ ਹੋ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਕਮਾਇਆ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਸ੍ਰੀ ਵਿਅਰਥ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਣਾ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਇਹ ਲੜਕਾ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਲੱਕੜਾਂ ਕੱਟ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਧਰੋਂ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਆਪਣੇ ਜੋਤਸ਼ੀ ਤੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਘੁੰਮਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਜੋਤਸ਼ੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੋਲੋਂ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਇਸ ਲੜਕੇ ਦੇ ਕੋਲ ਆ ਖੜਾ। ਜਿਸ ਦੀ ਮਥੇ ਦੀ ਰੇਖਾ ਵੇਖੀ ਆਪਣੇ ਜੋਤਿਸ਼ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਅੱਜ ਤੋਂ ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਜਵਾਈ ਬਣਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕਾਕਾ ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਅਮੀਰ ਹੋ? ਸੰਬੰਧੀ ਕਿੱਛੇ ਕੁ ਉੱਚੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ ਹਨ? ਲੜਕਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਮੀਰ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਲਕੜਾਂ ਹੀ ਕੱਟਦਾ? ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਅਮੀਰ ਹੋਣ ਦਾ ਕਿਵੇਂ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾ ਲਿਆ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਗਰੀਬ ਘਰ ਦਾ ਬੱਚਾ ਹਾਂ। ਪਿਤਾ ਮਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰ ਕੇ ਤੇ ਮੈਂ ਲੱਕੜਾ ਕੱਟ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਜੋਤਸ਼ੀ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਵਾਕਈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਬਿਅੰਤਤਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਹਰਿ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹਿ ਕੋਊ ਜਾਨੈ ॥

ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਤਪੀ ਪਚਿ ਹਾਰੇ ਅਰੁ ਬਹੁ ਲੋਗ ਸਿਆਨੈ ॥ [ਬਿਹਾਗੜਾ ਮਹਲਾ ੯, ਅੰਗ ੫੩੭]

ਇਤਨੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਜੋਤਸ਼ੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ। ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸਾਹਮਣੇ ਲੜਕੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜ ਕੇ ਬੁਲਾਇਆ, ਅਰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਲੜਕੇ ਨਾਲ ਕੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸੀ? ਜੋਤਸ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਲੀਲਾ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ? ਰਾਜੇ ਨੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਐਸੀ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਜੋਤਸ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਨ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਸਹਿਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਐਸੀ ਹੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਿੱਦ ਪੈ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤੇ ਜੋਤਸ਼ੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਨਿਰਧਨ ਮਾਈ ਦਾ ਲੜਕਾ, ਜੋ ਅੱਜ ਲੱਕੜਹਾਰੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਅੱਜ ਤੋਂ ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਇਹ ਲੜਕਾ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਜਵਾਈ ਬਣੇਗਾ ਔਰ ਰਾਜ ਗੱਦੀ ਪਰ ਬੈਠੇਗਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਬੜਾ ਕ੍ਰੋਧ ਜਾਗਿਆ ਔਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਕੌਣ ਅਕਲ ਵਾਲਾ ਕਹੇਗਾ? ਜਿਸਨੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਲੜਕੀ ਦਾ ਇੱਕ ਗਰੀਬ ਲੜਕੇ ਨਾਲ ਲੇਖ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ। ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਮੁੱਠੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਗਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਫੇਰ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਜਵਾਈ ਕੈਸੇ ਬਣੇਗਾ? ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਿਰ-ਅਪਰਾਧ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਅਪਜਸ ਫੈਲ ਜਾਏਗਾ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਸਦਾ ਅਪਰਾਧ ਪਹਿਲਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਉਜਾਗਰ ਕਰੋ। ਆਪਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਿੱਕਜੇ ਨਾਲ ਪਕੜਦੇ ਹਾਂ। ਵਜ਼ੀਰ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਲੜਕੇ ਕੋਲ ਗਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਕਾ ਕਿਤਨੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਲਕੜਾਂ ਕੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਲੜਕੇ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੀ ਦੋ ਸਾਲ ਤੋਂ ਕੱਟ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰੀ ਜੰਗਲ ਸੀ, ਤੂੰ ਕਿਸਨੂੰ ਪੁੱਛ ਕੇ ਲੱਕੜਾਂ ਕੱਟੀਆਂ ਹਨ? ਸਰਕਾਰੀ ਜੰਗਲ ਕੱਟਣ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਤੈਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਰ ੨੫ ਮੋਹਰਾਂ ਦੰਡ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਵੇਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ੨੫ ਮੋਹਰਾਂ ਨਹੀਂ ਦਏਗਾ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ। ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੱਥਕੜੀ ਲਗਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਪਾਸ ਭੇਜਿਆ। ਅਰ ਰਾਜਾ ਜੋਤਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਆਇਆ। ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਛੰਨ ਵੇਖ ਕੇ ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ ਇਸ ਕੋਲ ੨੫ ਮੋਹਰਾਂ ਕਿਥੇ? ੨੫ ਧੋਲੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ। ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ ਮਾਂ ਘਰ ਘਰ ਘੁੰਮੀ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੋਈ ਸਹਾਰਾ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਮਾਂ-ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਅੰਨ ਜਲ ਛੁਟ ਗਿਆ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਗਈ, ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਧੀਰਜ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮਾਂ-ਪੁਤ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰੋ, ਜੋ ਬਿਪਤਾ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ, ਦ੍ਰੋਪਤਾ ਤੇ ਤੰਦੁਏ ਤੋਂ ਹਾਥੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਵੀ

ਕਰੇਗਾ। ਮਾਈ ਨੇ ਇਕਾਗਰ ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕੀਤਾ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆ ਕੇ ਡੋਲ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਅਕਾਸ਼ਬਾਣੀ ਹੋਈ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖ। ਫਿਰ ਮਾਈ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰ ਉਸਦਾ ਪੁੱਤਰ ਮਨ ਕਰਕੇ ਡੋਲਦਾ ਸੀ। ਸਵੇਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਪੁਲਸ ਨੇ ਘਰ ਨੂੰ ਘੇਰਾ ਪਾਇਆ। ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਘਿਆਆਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਤਾ ਛੁੱਡਾ। ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ੨੫ ਮੋਹਰਾਂ ਦਿਓ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬੇਚੈਨ ਹੋ ਕੇ ਅੰਦਰ ਗਈ, ਹੇ ਭਗਵਾਨ! ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰ। ਯਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਕਿ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ, ਕੀਮਤੀ ਲਾਲਾਂ ਦੀ ਬੈਲੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਮੋਹਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ੨੫ ਕੀਮਤੀ ਲਾਲ ਦਿੱਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੋਲ ਇੱਕ ਭੀ ਲਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਇਸ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਤੇ ਦਾਜ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਗੱਦੀ ਦਿੱਤੀ। ਸੋ, ਇਉਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਕੇ ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੋਈ।

**ਸਾਧਸੰਗਿ ਨਾਨਕਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣਿਆ ॥
ਘਰਿ ਆਇਆ ਪੁਰੈ ਗੁਰਿ ਆਣਿਆ ॥੪॥੧੨॥੧੭॥**

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਧ ਸੰਗਿ=ਸਤਿਸੰਗਤ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਨਾਮ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਲਿਆਂਦਾ ਤਾਂ ਹੀ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਆਇਆ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥

ਮੁਖਵਾਕ ਨੰਬਰ ੧੭੦

[ਆਦਿ ਅੰਗ ੮੦੭]

**ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਅਨੰਦ ਸੁਖ ਪੂਰੇ ਗੁਰਿ ਦੀਨ ॥ ਸਦਾ ਸਹਾਈ ਸੀਂਗਿ
ਪ੍ਰਭ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗੁਣ ਚੀਨ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ ਜਗਤੁ ਮਹਿ ਲੋਚਹਿ ਸਭਿ ਜੀਆ ॥ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ
ਭਏ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਭੁ ਕਛੁ ਬਿਘਨੁ ਨ ਥੀਆ ॥੧॥ ਜਾ ਕਾ ਅੰਗੁ ਦਇਆਲ ਪ੍ਰਭ ਤਾ ਕੇ ਸਭ ਦਾਸ ॥
ਸਦਾ ਸਦਾ ਵਡਿਆਈਆ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਪਾਸਿ ॥੨॥੧੨॥੩੦॥**

ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਰਾਗ ਬਿਲਾਵਲ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਮਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਅਨੰਦ ਸੁਖ ਪੂਰੇ ਗੁਰਿ ਦੀਨ ॥

ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ=ਨਿਰ-ਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧੀ ਨੂੰ ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਨਿਰ-ਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧੀ ਦਾ ਅਨੰਦ=ਰਸ ਜੋ ਸੁਖ=ਸੁਖਦਾਇਕ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਪਦ ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਧੀ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਮਾਧੀ ਉਹ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਕਲਪ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਾ-ਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਦੂਸਰੀ ਹੈ ਨਿਰ-ਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਹੀ ਦੂਸਰੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਜੋ ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਮੱਤ ਵਿੱਚ ਹਠ ਯੋਗ ਵਾਲੀ ਦਸਮ ਦੂਰ ਸੁਆਸ ਚੜਾ ਕੇ ਦਸਮ ਦੂਰ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ ਹੀ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਫਰਕ ਇਤਨਾ ਕੁ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਯੋਗੀ ਦਸਮ ਦੂਰ ਪ੍ਰਾਣ ਠਹਿਰਾ ਕੇ ਯੋਗਾਨੰਦ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਣ ਕਿਰਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਤਨੀ ਦੇਰ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਤੋਂ ਰਾਹਤ ਮਿਲੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ ਸੁਆਸ ਕਿਰਿਆ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਣ ਦਸਮ ਦੂਰ ਤੋਂ ਯੋਗੀ ਹੇਠਾਂ ਉਤਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੰਗ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਸਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— ਪਾਨੁ ਪੜਓ ਅਰੁ ਬੇਦੁ ਬੀਚਾਰਿਓ ਨਿਵਲਿ ਭੁਅੰਗਮ ਸਾਧੇ ॥

ਪੰਚ ਜਨਾ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ਨ ਛੁਟਕਿਓ ਅਧਿਕ ਅਹੰਬੁਧਿ ਬਾਧੇ ॥

ਪਿਆਰੇ ਇਨ ਬਿਧਿ ਮਿਲਣੁ ਨ ਜਾਈ ॥

ਮੈ ਕੀਏ ਕਰਮ ਅਨੇਕਾ ॥

[ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੬੪੧]

ਸੋ, ਇਹ ਤਜਰਬਾ ਦਸਮ ਦੂਰ ਤੇ ਸਹਜ ਸਮਾਧੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸੰਤੋਖੇ ਰਿਸ਼ੀ ਤੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਵੇਖਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਤ੍ਰੇਤੇ ਯੁੱਗ ਦਾ ਬੈਠਾ ਰਿਸ਼ੀ ਮਿੱਟੀ ਹੇਠ ਦੀ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਹਾਲਤ ਦੱਸੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇ ਵਾਸ਼ਨਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੰਗ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦਸਮ ਦੂਰ ਤੋਂ ਸਮਾਧੀ ਖੋਲ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੇ ਧਰਤੀ ਦੀ ਤਹਿ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ, ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਵਾਲੇ ਯੋਗੀ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਭੀ ਦੂਰ ਸੀ, ਸਾਡਾ ਕੀ ਬਣੇਗਾ? ਜੋ ਇੰਨੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉੱਤੇ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਹਾਂ। ਯੋਗੀ ਤਾਂ ਪਦਾਰਥ ਦੇਖਣ ਅਰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸੀ, ਸਾਡਾ ਕਿਵੇਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋਵੇਗਾ? ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੋ ਤਰੀਕੇ ਦੱਸੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿੰਨੀ

ਦੇਰ ਤਕ ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਦਾ ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਉਤਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਇਕੱਲੇ ਕਦੇ ਨਾ ਰਹਿਣਾ। ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ, ਨਾਮ ਅਭਿਆਸੀ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਹਿਣਾ। ਤੁਹਾਡੇ ਬਚਾਅ ਵਾਸਤੇ ਸੰਗਤ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਅੰਤਰੀਵ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਤੋਂ ਰੱਖਿਆ ਕਰੇਗੀ। ਸਤਿਸੰਗਤ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ- ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਿਆਂ-ਕਰਦਿਆਂ ਜਦੋਂ ਨਾਮ 'ਚੋਂ ਰਸ ਆਉਣ ਲੱਗ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਤਮਾਮ ਫੁਰਨੇ ਮਿਟ ਕੇ, ਜਦੋਂ ਸਹਜ ਸਮਾਧੀ ਲੱਗ ਗਈ, ਫੇਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਤੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਦਾ ਸੁਖ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ, ਬਲਕਿ ਇਹ ਸੁਖ ਤਾਂ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦਾਤ ਹੈ।

ਦੂਜਾ ਅਰਥ—

ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਅਨੰਦ ਸੁਖ ਪੂਰੇ ਗੁਰਿ ਦੀਨ ॥

ਹਰ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਰਹਿਣਾ ਸਰਬ ਕਿਰਿਆ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪਦ ਦੇ ਅਨੰਦ ਦਾ ਸੁਖ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਦੇਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਪੂਰਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਘਾਏ ॥ ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸੁਭਾਏ ॥

ਹਰਿ ਭੰਡਾਰੁ ਹਾਥਿ ਆਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਇਆ ॥ [ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੦੦੬]

ਸੋ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਰੱਬੀ ਭੰਡਾਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੰਦ ਹੀ ਅਨੰਦ ਹੈ। ਸੋ, ਇਸ ਰਸ ਨੂੰ ਉਹੀ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਲਿਵ-ਬਿਰਤੀ ਜੁੜ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਲਗੀ ਲਿਵ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਰਸੁ ਸੋਈ ਜਾਣੈ ਜੀਉ ॥

[ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੦੬]

ਵਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਿਵ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਉਪਾਧੀਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਏ ਹਨ।

ਯਥਾ— ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਉਪਾਧਿ ਰਹਤ ਹੋਇ ਬਡੇ ਭਾਗਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥

ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਉਦਾਸ ਦਾਸ ਮਤਿ ਜਨਮ ਮਰਨ ਭੈ ਭਾਗੀ ॥

[ਮਾਰੂ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ, ਅੰਗ ੧੧੦੬]

ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਤਾਂ ਸਹਜ ਸਮਾਧੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਗਾਵੈ ਗੁਣ ਨਾਨਕ ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸਮਾਹਿਓ ॥

[ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੨੯੯]

ਉਹ ਜਗਿਆਸੂ ਫਿਰ ਇਉਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸਦਾ ਲਿਵ ਹਰਿ ਸਿਉ ਜੀਵਾਂ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਈ ॥

ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਰਤਾ ਬੈਰਾਗੀ ਨਿਜ ਘਰਿ ਤਾੜੀ ਲਾਈ ॥ [ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੧੨੩੨]

ਸਦਾ ਸਹਾਈ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗੁਣ ਚੀਨ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜੋ ਸਦਾ=ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੰਗਿ=ਸਾਥੀ ਸਹਾਈ=ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਾਂ ਸੰਗਿ=ਨਾਲ, ਨਿਕਟ ਪ੍ਰਭੂ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ

ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗੁਣ=ਮੁਕਤੀ ਰੂਪ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਚੀਨ=ਜਾਣਿਆ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਗੁਣ ਭੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੂਪ ਹਨ। ਜੀਵ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੀ, ਇਹ ਉਸਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗੁਣ ਹੈ। ਭਾਵ ਜੀਵ ਨੂੰ ਜੰਮਣ-ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕਰ ਦੇਣਾ ਇਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗੁਣ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. ਸਦਾ ਸਹਾਈ ਸੰਤ ਪੇਖਹਿ ਸਦਾ ਹਜੁਰਿ ॥ [ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੩੯੭]

੨. ਸੰਗਿ ਤੇਰੈ ਹਰਿ ਬਸਤ ਨੀਤਿ ॥ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਭਜੁ ਤਾਹਿ ਮੀਤਿ ॥
[ਬਸੰਤ ਮਹਲਾ ੯, ਅੰਗ ੧੧੮੭]

੩. ਸੋ ਸਾਹਿਬੁ ਰਹਿਆ ਭਰਪੁਰਿ ॥ ਸਦਾ ਸੰਗਿ ਨਾਹੀ ਹਰਿ ਦੁਰਿ ॥
[ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੩੩੦]

ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ ਜਗਤੁ ਮਹਿ ਲੋਚਹਿ ਸਭਿ ਜੀਆ ॥

ਸਾਰੇ ਜਗਤੁ=ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਚਿੰਤਨ ਕਰਕੇ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਸਭਿ=ਸਾਰੇ ਜੀਆ=ਜੀਵ ਲੋਚਹਿ=ਲੋਚਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੇਰੀ ਕੈਸੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਦਾ, ਅੱਜ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ=ਧੰਨ ਧੰਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਗੁਣ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਜਾਣ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦਾ ਵਾਰਸ ਜਾਣ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਲੋਚਹਿ=ਲੋਚਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜੈ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਜਿੱਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਰ ਇਹੀ ਅਰਥ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਨਮਸਕਾਰ ਭੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਔਰ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ ਕੀਨੋ ਸਭ ਜਗ ਮਹਿ ਦਇਆ ਜੀਅਨ ਮਹਿ ਪਾਇਓ ॥
[ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੨੭੦]

੨. ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ ਸਗਲ ਭੂ ਮੰਡਲ ਮੁਖ ਉਜਲ ਦਰਬਾਰ ॥ [ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੬੭੮]

ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਭੂ ਕਛੁ ਬਿਘਨੁ ਨ ਥੀਆ ॥੧॥

ਪ੍ਰਭੂ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਹੁਣ ਕੁਝ ਬਿਘਨ ਨਹੀਂ ਥੀਆ=ਹੋਵੇਗਾ। ਬਿਘਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਰੁਕਾਵਟ, ਜਿਸ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਰਜ ਦਾ ਬਿਘਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਬਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹਨ। ਸੋ ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— ੧. ਬਿਘਨ ਬਿਨਾਸਨ ਸਭਿ ਦੁਖ ਨਾਸਨ ਸਤਿਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ॥
[ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੬੨੨]

੨. ਬਿਘਨ ਬਿਨਾਸਨ ਸਭਿ ਦੁਖ ਨਾਸਨ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਮਨੁ ਲਾਗਾ ॥
[ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੬੧੬]

ਜਿਸਦੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਾਸ ਅਰਦਾਸ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਭੀ ਬਿਘਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਵਿਆਪਦਾ।

ਯਥਾ— ਬਿਘਨੁ ਨ ਕੋਉ ਲਾਗਤਾ ਗੁਰ ਪਹਿ ਅਰਦਾਸਿ ॥
ਰਖਵਾਲਾ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਭਗਤਨ ਕੀ ਰਾਸਿ ॥ [ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੮੧੬]

ਜਾ ਕਾ ਅੰਗੁ ਦਇਆਲ ਪ੍ਰਭ ਤਾ ਕੇ ਸਭ ਦਾਸ ॥

ਉਹ ਦਇਆਲ=ਦਇਆ ਦਾ ਆਲਾ ਕਹੀਏ ਘਰ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਿਸਦਾ ਅੰਗੁ=ਪੱਖ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾ ਕੇ=ਉਸਦੇ ਸਭ=ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਦਾਸ=ਸੇਵਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਸਭ ਉਸਦੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਚਾਕਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਕੀ ਬਾਤ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਜਲ, ਜੰਤੂ, ਪਸ਼ੂ, ਪੰਛੀ ਭੀ ਦਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸਾਖੀ ਅਧਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ—ਇਕ ਅਧਮ ਨਾਮ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਸੌਣ ਵਾਲੀ ਸੇਜਾ ਉੱਤੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਗਰਮੀ ਦੀ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਗੁਲਾਬ, ਚਮੇਲੀ ਆਦਿਕ ਫੁਲਾਂ ਨੂੰ ਵਿਛਾ ਕੇ ਸੌਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਸੇਜਾ ਉੱਤੇ ਫੁੱਲ ਵਿਛਾਉਣ ਵਾਲੀ ਦਾਸੀ ਨੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਰਾਜਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਇਸ ਸੇਜਾ ਦਾ ਸੁਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਉੱਤੇ ਪੈ ਕੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਿਤਨਾ ਸੁਖ ਆਰਾਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੇਜਾ 'ਤੇ ਸੁਖ ਲੈਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਦਾਸੀ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਵਾਸਤੇ ਸੇਜਾ 'ਤੇ ਪੈ ਗਈ। ਕੰਮ-ਕਾਰ ਤੋਂ ਥੱਕੀ ਦੂਜਾ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਸੇਜਾ ਪੈਂਦਿਆਂ ਹੀ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਨੀਂਦ ਆ ਗਈ। ਦਾਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਪਈ ਸੀ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਕੋਈ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਚਾਨਕ ਰਾਜਾ ਜੀ ਆ ਗਏ। ਆਪਣੀ ਦਾਸੀ ਨੂੰ ਸੇਜਾ ਉੱਤੇ ਪਈ ਦੇਖ ਕੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵੱਸ ਹੋ ਗਏ, ਕ੍ਰੋਧ ਵੱਸ ਹੋ ਕੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਬੈਂਤ ਪਕੜੀ, ਦਾਸੀ ਨੂੰ ਬੈਂਤਾਂ ਮਾਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਬੈਂਤਾਂ ਦੀ ਪੀੜਾ ਨਾਲ ਦਾਸੀ ਕੁਰਲਾ ਉੱਠੀ, ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਥਰੂ ਭਰ ਕੇ ਰੋਂਦੀ-ਰੋਂਦੀ ਖਿੜ-ਖਿੜ ਕਰਕੇ ਕਮਲਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਹੱਸ ਪਈ। ਇਹ ਕੌਤਕ ਦੇਖ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਦਾਸੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੇਰਾ ਰੋਣ ਤਾਂ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਸੱਚ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕੁਟਿਆ ਤੇ ਤੂੰ ਰੋਈ, ਪਰ ਰੋਣ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹਾਸਾ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਹੱਸੀ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਕਾਰਣ ਕੀ ਹੈ? ਰਾਜੇ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਦਾਸੀ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਈ, ਉਸਦੀ ਗੱਲ ਦਾ ਉੱਤਰ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਰੁਖ ਬਦਲ ਲਿਆ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦਾਸੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਦਾਸੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਨ ਸੱਚ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਬੜੀ ਕੌੜੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਵਚਨ ਦੇ ਕੇ ਮੇਰੇ ਹੱਸਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਜੋ ਇੱਕ ਸੱਚਾਈ ਹੈ, ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਤਾਂ ਸਜਾ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ? ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਵਚਨ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਹੱਸਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਦੱਸ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਹੇ ਰਾਜਨ! ਮੈਂ ਇਸ ਸੇਜਾ ਉਪਰ ਇੱਕ, ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਜਾਂ ਅੱਧੀ ਘੜੀ ਸੁੱਤੀ ਹਾਂ, ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇੱਕ ਘੜੀ ਦੇ ਸੁਖ ਆਰਾਮ ਨੇ ਇਤਨੀਆਂ ਬੈਂਤਾਂ ਮਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਹੱਸੀ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇਸ ਸੇਜਾ 'ਤੇ ਸੌਂਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ? ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਪੂਰਬਲਾ ਕੋਈ ਐਸਾ ਭਾਗ ਜਾਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਬੋਲੀ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਬੇਧ ਗਈ ਤੇ ਬੈਰਾਗ ਦੀ ਹਨੇਰੀ ਉਠ ਖੜੀ। ਜੋ ਰਾਜ ਭਾਗ ਦੇ ਲਾਲਚ ਨੂੰ ਉਡਾ ਕੇ ਲੈ ਗਈ ਤੇ ਤੁਰੰਤ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਹੱਕ-ਹਕੂਕ ਸਭ ਕੁਝ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਕੇ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਤੁਰਿਆ। ਤੁਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਚਿਆ, ਚਲੋ ਸੇਜਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਿਰਹਾਣੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ। ਇੱਕ ਸਿਰਹਾਣਾ ਕੱਛ ਵਿੱਚ ਦੇ ਲਿਆ, ਇੱਕ ਦਾਤਨ, ਇੱਕ ਲੋਟਾ, ਇਹ ਤਿੰਨੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਤੋਂ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਅਜੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰ ਹੀ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰ ਕੰਮ-ਕਾਰ ਤੋਂ ਥੱਕ ਕੇ ਸਿਰ ਹੇਠ ਬਾਂਹ ਰੱਖ ਕੇ ਸੁੱਤਾ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਨਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਹਾਣਾ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰ ਨੂੰ ਸਿਰਹਾਣੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨੀਂਦ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਆਵੇਗੀ। ਉਹ ਸਿਰਹਾਣਾ ਕਿਸੇ ਲੋੜਵੰਦ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਰਾਤ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। ਇੱਕ ਫਕੀਰ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਹੱਥ ਮੂੰਹ ਧੋਂਦਾ ਦੇਖਿਆ, ਜਿਸ ਪਾਸ ਦਾਤਣ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਹੀ ਉਂਗਲ ਦੇ ਨਾਲ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਦਾਤਣ ਦਾ ਭੀ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸਦੇ ਬਿਨਾਂ ਭੀ ਸਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਰਾਜੇ ਕੋਲ ਨਾਲ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੇਵਲ ਲੋਟਾ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਦੋ ਵਸਤੂਆਂ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤੇ ਸੋਚਿਆ

ਕਿ ਇਸਦੇ ਬਿਨਾਂ ਤਾਂ ਸਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਪਿਆਸ ਲੱਗੀ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਖੂਹ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਇੱਕ ਫ਼ਕੀਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਲਈ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਰ ਜਿਸਦੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਵੀ ਪਾਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਬੁਕ ਭਰ ਭਰ ਕੇ ਪਾਣੀ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਪੀ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹਨੇ ਲੋਟੇ ਦਾ ਭੀ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਵਾਧੂ ਸਮਝ ਕੇ ਇਹ ਭੀ ਲੋੜਵੰਦ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਤੇ ਹੁਣ ਪੂਰਨ ਵਿਰਕਤ ਹੋ ਕੇ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਜਾ ਬੈਠਾ। ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਇੱਛਾ ਰਹੀ ਕੋਈ ਨਾ, ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਦਾ ਮੋਹ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਹੁਣ ਇਕੋ ਕੰਮ ਰਹਿ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਇੱਕ ਵੀ ਸੁਆਸ ਵਿਅਰਥ ਨਾ ਜਾਏ ਤੇ ਫਿਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਮਨ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਰਸ ਵਿੱਚ ਐਸਾ ਭਿੱਜਾ ਕਿ ਕਈ-ਕਈ ਦਿਨ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਲੱਗਣ ਲੱਗੀ। ਸੋ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਅਧਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਫ਼ਕੀਰੀ ਦੇ ਲਿਬਾਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਰਾਜ ਭਵਨਾ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਚੰਗਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈਂ? ਆਪ ਤਾਂ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਪਿਤਾ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾ ਵਸਤਰ, ਨਾ ਮਕਾਨ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਬੜੀ ਸ਼ਰਮ ਆਈ ਤੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਖ਼ਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਤਾਂ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਸਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਭਜਨ ਹੀ ਕਰਨਾ, ਇਥੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰ ਲਵੇਗਾ, ਕੁਝ ਭੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਸੈਨਾ ਲੈ ਕੇ ਲੈਣ ਗਿਆ। ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਹਾਲਤ ਦੇਖ ਕੇ ਸਹਿਜ਼ਾਦਾ ਰੋ ਪਿਆ ਕਿ ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਸਮਰਾਟ ਰਾਜਾ ਹੁੰਦਿਆਂ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਫਟੀ ਹੋਈ ਗੋਦੜੀ ਨੂੰ ਸੂਈ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਹੀ ਟਾਕੀ ਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਰਾਜ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸ ਬਿਪਤਾ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਏ ਕਿ ਪਹਿਨਣ ਵਾਸਤੇ ਕੱਪੜੇ ਭੀ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ, ਆਪ ਚੱਲ ਕੇ ਰਾਜ-ਭਵਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਅਧਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੁੱਤਰ! ਅਸਲੀ ਰਾਜ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੀ ਹੁਣ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਰਾਜ ਤਾਂ ਝੂਠਾ ਸੀ। ਪਰ ਜੇ ਹੁਣ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਇਹ ਅਭਿਨਾਸੀ ਹੈ। ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇੰਨੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਹਕੂਮਤ ਸੀ, ਹੁਣ ਕੌਣ ਹੈ ਤੁਹਾਡਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ? ਤਾਂ ਅਧਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਮੇਰੇ ਰਾਜ ਦੀ ਪਰਜਾ ਹੀ ਹੁਕਮ ਮੰਨਦੀ ਸੀ, ਜਦ ਤੋਂ ਮੈਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਤਾਂ ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਹੁਕਮ ਪੂਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜੀਵਾਂ 'ਤੇ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੇ ਪਸ਼ੂ, ਪੰਛੀ, ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ, ਜਲ-ਜੰਤੂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੀ ਹੁਕਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਉਹੀ ਹੁਕਮ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਤੂੰ ਸੱਚੀ ਤੇ ਝੂਠੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ? ਇਹ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਪੁੱਤਰ ਤੋਂ ਅੱਖ ਬਚਾਅ ਕੇ ਸੂਈ ਦਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੀ ਅਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੁੱਤਰ ਬਾਕੀ ਗੱਲਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਰਾਂਗੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੀ ਸੂਈ ਕਿਸੇ ਨੌਕਰ ਤੋਂ ਦਰਿਆ ਵਿੱਚੋਂ ਕਢਵਾ ਦੇ। ਸਹਿਜ਼ਾਦੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਤਾ ਜੀ ਘਰ ਚਲੋ, ਸੂਈਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਘਾਟਾ ਹੈ? ਡਿਗ ਪਈ ਤਾਂ ਡਿਗੀ ਰਹਿਣ ਦਿਓ। ਅਧਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਹੀਂ ਪੁੱਤਰ ਇਸ ਸੂਹੀ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਬੜਾ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਸਕਦਾ। ਹੁਣ ਦਰਿਆ ਵਿੱਚੋਂ ਸੂਈ ਦਾ ਲੱਭਣਾ ਬੜਾ ਕਠਿਨ ਕੰਮ ਸੀ। ਪਰ ਪਿਤਾ ਦੇ ਇਸ ਹੱਠੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸੈਨਾ ਸੂਈ ਲੱਭਣ ਲਈ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਜਦੋਂ ਸੂਈ ਨਾ ਲੱਭਦੀ ਵੇਖੀ ਤਾਂ ਇਨਾਮ ਰੱਖਿਆ। ਸੂਈ ਲੱਭਣ ਵਾਲਿਆਂ ਇਸ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਕਈਆਂ ਨੇ ਡੁਬਕੀਆਂ ਲਾਈਆਂ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੂਈ ਨਾ ਲੱਭੀ। ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਪਿਤਾ ਜੀ ਸੂਈ ਤਾਂ ਲੱਭਦੀ ਨਹੀਂ। ਤਾਂ ਅਧਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਮੈਂ ਯਤਨ ਕਰਕੇ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਸੂਈ ਤਾਂ ਲੱਭਣੀ ਪਏਗੀ ਤੇ ਅਧਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਖੜ ਕੇ ਇੱਕ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਹੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀਓ ਮੱਛੀਓ! ਮੇਰੀ ਸੂਈ ਜਲਦੀ ਲੱਭ ਕੇ ਲਿਆਓ, ਮੈਂ ਗੋਦੜੀ ਸਿਊਣੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਮੱਛੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਦੌੜ ਪਈਆਂ। ਇੱਕ ਮੱਛੀ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਸੂਈ ਪਕੜ ਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਕੌਤਕ ਦੇਖ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ। ਤਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੱਸ ਪੁੱਤਰ ਅਸਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੌਣ ਹੈ, ਤੂੰ ਜਾਂ ਮੈਂ? ਤੂੰ

ਤਾਂ ਹੁਕਮ ਕੇਵਲ ਮਨੁੱਖਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਹੁਕਮ ਮਨੁੱਖ, ਦੇਵਤਾ, ਪਸ਼ੂ-ਪੰਛੀ ਸਾਰੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੀ ਹੁਕਮ ਕਰਾਂ, ਮੇਰਾ ਹੁਕਮ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮੋੜਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾਹ, ਜਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਸੰਭਾਲ, ਧਰਮ ਦਾ ਰਾਜ ਕਰ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁਖ ਨਾ ਦੇਈਂ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਿਆ ਕਰੀਂ, ਉਸਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਚਲਣਾ ਕਰ ਅਰ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਸੋਈ ਵਡ ਰਾਜਾ ॥**

[ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੧੫੫]

ਭਾਵ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਸਾਰੇ ਦਾਸ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਮੁਖਵਾਕ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਸਿਧਾਂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸਦਾ ਸਦਾ ਵਡਿਆਈਆ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਪਾਸਿ ॥੨॥੧੨॥੩੦॥

ਸਦਾ ਸਦਾ=ਹਮੇਸ਼ਾਂ-ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਭੂਤਕਾਲ, ਭਵਿੱਖਤ ਕਾਲ, ਵਰਤਮਾਨ ਸਾਰਿਆਂ ਸਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਡਿਆਈਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਸ ਹਨ। ਜੋ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਵਡਿਆਈਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥